

УДК 338.24:631.115.11

*T.V. Berkuta, Ph.D., Associate professor,
E.V. Dobrovolska, Ph.D., Associate professor
Podolian State Agrarian Engineering University*

STATE SUPPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN THE UKRAINE TRANSITIONAL ECONOMIES

Abstract. Article investigates the state support of agriculture on the forms of budgetary control, its legal framework. Studied the forms and methods of state support for agricultural production to improve competitiveness. The conceptual approach to the formation of the state regulation of agricultural production, which can be incorporated in the basis for the development of measures for the state support of agricultural enterprises.

State regulation of agricultural production in the modern scientific literature [1] is defined as moderate exercise of state influence on the activity of business entities and market conditions to ensure the effective functioning of the market mechanism, the solution of social and industrial problems.

Role of the state support of agriculture through budgetary support in terms of transformation processes in economy, political and economic instability exacerbated that requires a much broader set of tools regulation. Priorities budget support agricultural production in relation to European integration processes taking place in Ukraine vary - from government intervention in food markets, the development of market structures and rural social infrastructure, environment for competitiveness in the domestic and foreign markets, to guarantee food security, maintaining the viability of rural areas.

The system of state support for agricultural production should consist of the following key elements - its lines, forms and methods. Areas on which the state support of agricultural production, by the law of Ukraine "On state support to farmers." Given the large number of different forms of state regulation advisable There are three main forms - indirect, direct and indirect.

Keywords : government support, government regulation, agricultural production, budget support, agricultural enterprise

*Т.В. Беркута, к.е.н., доцент,
Е.В. Добровольська, к.е.н., доцент
Подільський державний аграрно-технічний університет*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню системи державної підтримки аграрного виробництва за формами бюджетного регулювання, її законодавчому забезпеченню. Досліджено форми і методи державної підтримки аграрного виробництва для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Обґрунтовано концептуальний підхід до формування системи державного регулювання аграрного виробництва, який може бути закладений в основу розробки заходів щодо державної підтримки сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: державна підтримка, державне регулювання, аграрне виробництво, бюджетна підтримка, сільськогосподарське підприємство.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема державної підтримки розвитку аграрного виробництва в трансформаційних умовах і в умовах глобалізації економіки потребує методологічних підходів, які ґрунтуються на об'єктивних потребах обсягів, напрямів та меж бюджетного фінансування відповідно до вимог СОТ та інтеграції України в європейський економічний простір.

Досвід розвинених країн свідчить, що в умовах ринкової економіки ефективність аграрного виробництва значною мірою залежить від державної підтримки, яка, в основному, спрямовується на збільшення прибутку товаровиробників, оптимізацію структури виробництва, створення стабільних економічних умов для розвитку аграрного виробництва, задоволення потреб населення в продуктах харчування.

Економічний механізм державного регулювання сільського господарства країн з перехідною економікою має свої особливості, зумовлені політичною та економічною нестабільністю країн, недостатньо розвинутою ринковою інфраструктурою, техніко-технологічною відсталістю підприємств в галузі та занепадом розвитку сільських територій.

Сучасний рівень державної бюджетної підтримки аграрного виробництва свідчить про його недосконалість, неефективність і недостатність за обсягами. Крім того, членство України в СОТ вимагає виконувати взяті зобов'язання відповідно до досягнутих домовленостей щодо внутрішньої підтримки аграрного виробництва.

Постає необхідність пошуку шляхів залучення нових асигнувань в аграрне виробництво та більш раціональної і цілеспрямованої державної підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення ефективної державної підтримки аграрного виробництва постійно перебувають в центрі уваги вітчизняних вчених економістів, таких як П. Т. Саблук, С. М. Кваша, В. Я. Месель-Веселяк, В. Г. Андрійчук, Ю. О. Лупенко, М. І. Кісіль, П. А. Лайко та багато інших. Проте питання, які вимагають подальшого посилення дослідження механізмів державної підтримки із зміною її акцентів на інноваційно-інвестиційний розвиток, створення ефективних ринкових структур, що свою чергу потребує розвитку сільських територій, підвищення зайнятості сільського населення, підвищення конкурентоспроможності і стійкого розвитку аграрного виробництва вивченні недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження системи державної підтримки аграрного виробництва за формами бюджетного регулювання в умовах інтеграції України в європейський економічний простір та обґрунтування концептуального підходу до системи державної підтримки аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва у сучасній науковій літературі [1] визначається як здійснення помірного впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання та кон'юнктуру ринку з метою забезпечення ефективного функціонування ринкового механізму, вирішення соціальних та виробничих проблем. За допомогою нормативно-правових, організаційно-економічних, екологічних, науково-технічних і інших заходів державної політики, створюється система підтримки розвитку сільськогосподарських підприємств, яка включає цінове регулювання продукції, пряме субсидування сільського господарства, фінансово-кредитне забезпечення та податкове регулювання [2].

Правові основи державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції, розвитку аграрного ринку, забезпечення продовольчої безпеки населення визначає закон України від 24.06.2004 № 1877-IV "Про державну підтримку сільського господарства України" (зі змінами і доповненнями від 01.01.2013 р.) [3]. Відповідно до цього закону, державна підтримка сільського господарства здійснюється за такими напрямками: державне регулювання цін окремих видів сільськогосподарської продукції; державне регулювання ринку сільськогосподарського страхування; інші види підтримки виробників сільськогосподарської продукції та аграрного ринку (державні заставні закупівлі зерна, кредитна підтримка виробників сільськогосподарської продукції (кредитна субсидія), дерегуляція українського ринку сільськогосподарської продукції та заборона дискримінації прав її власників; державна підтримка виробників продукції тваринництва; інші види державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Формування державної підтримки розвитку аграрного сектору передбачає врахування чинників, що характеризують галузь. Зокрема, розвиток агробізнесу несе в собі загрозу неефективного використання земельних, водних, та інших природних ресурсів з метою одержання надприбутків; виробництво більшості основних видів сільськогосподарської продукції зосереджено в особистих господарствах населення, які не повинні бути позбавлені бюджетної підтримки; підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції передбачає відродження великотоварного виробництва та пріоритетного розвитку тваринництва на інноваційній основі; період реформування аграрного сектору супроводжувався занепадом розвитку сільських територій, підвищенням рівня безробіття в сільській місцевості, що призвело до виникнення депресивних районів і неперспективних

сіл.

Бюджетна підтримка виступає найважливішою складовою державного регулювання аграрного сектору й полягає в розробці ефективного механізму формування та використання фінансових ресурсів держави з метою підвищення конкурентоспроможності галузі, виробництва якісних і безпечних продуктів харчування та збереження навколишнього природного середовища. Інтеграція України до світової системи торгівлі має для аграрного сектору як позитивні стимули, так і негативні наслідки, які мають бути враховані в процесі бюджетного регулювання.

Бюджетна підтримка на цей період регулюється Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року, затвердженою Постановою КМУ від 19.09.2007 № 1158 та Угодою про сільське господарство, укладеною під час Уругвайського раунду. Якщо державна програма визначає пріоритети витрачання бюджетних коштів, то угода покладає зобов'язання щодо:

- узгодження граничного рівня сукупного виміру підтримки сільського господарства (СВП) відносно програм «жовтої скриньки»;
- надання непродуктової підтримки в межах рівня «*de minimis*»;
- надання продуктової підтримки в межах рівня «*de minimis*»;
- необмежене використання заходів «зеленої скриньки», які, в основному реалізуються через урядові програми бюджетної підтримки, результатом яких не може бути надання цінової підтримки виробникам, що не впливає на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції.

Всі заходи бюджетної підтримки можна поділити на два напрями: внутрішня підтримка, звільнена від зобов'язань щодо скорочення і та, яка виступає предметом зобов'язань щодо скорочення. Показник, який відображає суму програм підтримки, що підлягає зв'язуванню і скороченню називається Сукупний вимір підтримки (СВП) [4].

До заходів, які не підпадають під скорочення, належать обмеження щодо продуктової та непродуктової підтримки в рамках рівня «*de minimis*», а також заходи «зеленої» та «блакитної» програм. СВП розраховується для кожного базового сільськогосподарського продукту, на який надається підтримка ринкової ціни, здійснюються прямі виплати або надаються інші субсидії. Підтримка, не пов'язана з виробництвом конкретної продукції, зводиться до розрахунку узагальненого СВП в сумарній грошовій формі [4]. Ця підтримка включається до «жовтих» програм і підлягає скороченню.

Мінімальні рівні підтримки визначені статтею 6.4 (а) Угоди про сільське господарство, згідно з якою від країни-члена СОТ не вимагається включати в розрахунок загального СВП поточного періоду і зменшувати внутрішню підтримку, пов'язану з конкретним товаром, якщо вона не перевищує 5% від вартості базового сільськогосподарського товару, виробленого країною упродовж відповідного року, та внутрішню непродуктову підтримку, якщо вона не перевищує 5% від вартості загального сільськогосподарського виробництва такого члена СОТ.

Продуктова специфічна підтримка в рамках «жовтих» програм здійснюється в Україні за 25 видами сільськогосподарської продукції та включає підтримку в формі підтримки ринкової ціни по цукру і цукровому буряку; платежів на 1 га посіву зернових і технічних культур; дотацій на молоко та м'ясо через механізм ПДВ при їх реалізації переробним підприємствам; дотацій за приріст поголів'я вівцематок і яроч старше 1 року; доплат на 1 кг живої ваги молодняку великої рогатої худоби, кондиційних свиней, птиці, реалізованих переробним підприємствам; часткової компенсації електроенергії, витраченої на зрошуваних землях; вигоди від заставних закупівель зерна.

До непродуктової підтримки, що віднесена до «жовтих» програм, включається акумуляція ПДВ для закупки матеріально-технічних ресурсів; часткова компенсація: вартості сільськогосподарської техніки, кредитних ставок комерційних банків за пільговими кредитами, вартості мінеральних добрив.

Непродуктова підтримка на умовах «*de minimis*», яка не включається в розрахунок

СВП, що надавалася в базовий період, становила в Україні 3,051 млрд грн., а продуктова підтримка, надана на цих же умовах, – 1,000 млрд грн. Вищезазначені види підтримки не перевищують 5%-ний рівень «*de minimis*» і відповідно не підлягають скороченню. Проте граничний рівень державної непродуктової підтримки в 2008 році становив 5,032 млрд грн., у 2009-му — 5,598 млрд грн, у 2010 році - 5,948 млрд грн, у 2011-2015 роках – 6,934 млрд грн. (табл. 1).

Таблиця 1

Фактичні та прогнозні розрахунки виконання Державної цільової програми підтримки розвитку українського села на період до 2015 року*

Показники	Рік			
	2008	2009	2010	2011-2015 (у середньому)
Обсяг виробництва валової продукції сільського господарства, млрд грн..	100,653	111,962	118,951	138,679
5%-ний рівень виробництва	5,034	5,598	5,948	6,934

* Джерело: розраховано за даними [5]

Розрахунки свідчать про наявність резервів бюджетних витрат за цими програмами, які можна було б спрямувати на технічне оновлення матеріально-технічної бази та пільгове кредитування розвитку тваринництва як галузі, що першочергово потребує додаткових фінансових вливань.

Основні напрями удосконалення державної підтримки, що визначені Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року, передбачають обґрунтування критеріїв розподілу бюджетних коштів; забезпечення рівного доступу сільськогосподарських товаровиробників до бюджетної підтримки та ефективності використання бюджетних коштів шляхом запровадження програмно-цільового методу; пріоритетності фінансування наукових розробок, підготовки кадрів, розвитку дорадництва, соціальної сфери села й сільських територій, системи контролю якості та стандартизації продуктів харчування; проведення моніторингу бюджетних програм і скасування неефективних.

Світовий досвід розвитку сільського господарства свідчить про зростання ролі держави в регулюванні сільськогосподарського і продовольчого ринків. Розмір державної підтримки в окремих країнах може досягати 70% вартості продукції сільського господарства. Найбільш масштабну підтримку сільськогосподарським підприємствам падають країни з найменш сприятливими для аграрного виробництва природно-кліматичними і географічними умовами, наприклад, Норвегія, Японія, Південна Корея.

Обсяг державної підтримки безпосередньо залежить від рівня доходів країни. Так, підтримка сільськогосподарських підприємств в країнах ЄС і навіть Росії, відповідно даних Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) за 2010 р., приблизно в чотири рази перевищує відповідний показник для України (табл. 2). Крім того, основні торговельні партнери України не мають наміру суттєво скорочувати видатки на потреби сільського господарства.

Таблиця 2

Розмір державної фінансової підтримки у країнах світу*

Країни	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011р.
ЄС27	33,65	32,63	30,37	28,97	23,47	22,03	23,34	19,75	17,54
ОЕСР-середнє	29,15	30,12	28,54	26,43	21,96	21,04	22,74	19,87	18,83
Україна	-	2,99	11,2	11,25	3,61	4,66	10,42	5,49	-
Росія	19,2	22,28	14,61	17,25	18,19	21,89	22,11	21,37	-

* Джерело: розраховано за даними [6]

Згідно проекту аграрного бюджету на 2014-2020 рр. передбачаються видатки на реалізацію спільної аграрної політики ЄС на рівні 281,8 млрд. євро (або 40,3 млрд. євро щорічно), на фінансування заходів із розвитку сільської території – 89,9 млрд. євро (або 12,8 млрд. євро щорічно).

Аналізуючи існуючі форми підтримки розвитку аграрного виробництва в Україні їх можна об'єднати у три групи: непрямі, прямі та опосередковані. До непрямих відносяться проведення державних інтервенцій сільськогосподарської продукції, встановлення внутрішніх цін та митних тарифів в інтересах вітчизняних товаровиробників ін. Прямими є надання субсидій, кредитів та компенсацій частини витрат на страхування урожаю. До опосередкованих належать списання та реструктуризація заборгованості зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів усіх рівнів, встановлення спеціального режиму оподаткування, розробка державних цільових програм розвитку сільськогосподарського виробництва, державне стимулювання науково-дослідної діяльності у цій сфері і ін.

Успішний розвиток аграрного виробництва досягається завдяки гармонійному поєднанню адміністративних та економічних методів підтримки. Об'єктивна необхідність адміністративного регулювання аграрного виробництва зумовлена еволюцією ринкових відносин, поширенням глобалізаційних процесів у країні та світі, які характеризуються посиленням конкуренції, розвитком монополізму та погіршенням навколишнього середовища.

Особливість застосування адміністративних методів в ринковій економіці полягає в тому, що не обмежуючи свободу суб'єктів господарювання, вони спрямовані на забезпечення збалансованості та захист їх інтересів з інтересами суспільства. Адміністративний апарат державного управління покликаний здійснювати контроль за дотриманням вимог екологічної безпеки, національних норм і стандартів виробництва та реалізації продукції, раціональним використанням земельного потенціалу, розробленням цільових програм економічного, соціального і науково-технічного розвитку аграрного сектору економіки. Водночас, застосування адміністративних методів має здійснюватися у межах функцій держави щодо регулювання сільського господарства, а саме правотворчої, правозастосовної, правоохоронної й організаційної діяльності і не поширюватися на функції, які має виконувати ринковий механізм.

Застосування адміністративних методів не виключає існування ефективної конкуренції і дозволяє сільськогосподарським підприємствам розробляти виробничі стратегії, здійснювати власну цінову політику, використовувати маркетингові інструменти стимулювання збуту і ін. Лише за таких умов можна досягти суспільних принципів і цілей економічного розвитку на ринкових засадах у сфері аграрного виробництва.

Застосування економічних методів підтримки сільськогосподарських підприємств спрямовано на вирішення питань задоволення потреб суспільства у їх продукції, забезпечення продовольчої безпеки, нарощування експортного потенціалу України. Цілком очевидно, що згадувані питання не можуть бути вирішені лише за допомогою ринкового механізму, який природно реагує лише на потреби, виявлені рівнем платоспроможного попиту населення. Це означає, що існує суспільно необхідна межа державної підтримки аграрного виробництва, що створює передумови для ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств завдяки застосуванню таких економічних методів їх підтримки, як ринкове ціноутворення, субсидіювання, пільгове оподаткування, кредитування; нормування витрат на виробництво продукції.

Створення ефективної державної системи підтримки розвитку аграрного виробництва, на думку економістів [7, с. 14-15] має відбуватися шляхом формування пакета законодавчих актів і нормативних документів регулятивного характеру, які доповнюють і розвивають попередньо ухвалений закон чи інший нормативний документ. Автори справедливо зазначають, що регуляторні акти, що ухвалюються органами управління, повинні кореспондентуватись із загальними нормами законів, основними принципами, закріпленими у законодавстві, оскільки не може функціонувати нормативний акт, що суперечить закону

або не відповідає йому.

Як показує досвід розвинених країн світу, важливу роль для підвищення ефективності аграрного виробництва відіграє розвинена система аграрних, фондових та товарних бірж, банків. Розвиток їх сприяє ефективному ціноутворенню, підвищенню рівня конкуренції на ринку сільськогосподарської продукції, спрощенню процесу її реалізації завдяки гарантованому виконанню угод за біржовими контрактами.

Серед великої кількості переваг біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією треба виділити можливість укладання міжнародних контрактів, особливо на форвардній основі, які передбачають зобов'язання сторін придбати (продати) продукцію у визначений термін та на конкретних умовах, що визначаються за згодою сторін. Проте така можливість для сільськогосподарських підприємств України обмежується необхідністю оформлення договору застави [8, с. 42], який підтверджує повернення передоплати покупцеві на випадок невиконання товаровиробником умов форвардного біржового контракту на поставку сільськогосподарської продукції. Об'єктом застави, в умовах дії мораторію на землю та відсутності вільного обігу земельних ресурсів, може слугувати лише майбутній урожай, який при цьому повинен бути застрахований. Водночас, страховий ринок в Україні поки що є недостатньо розвиненим, що визначає одну з причин обмеженого застосування форвардних контрактів та розвитку біржової торгівлі, у цілому.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, роль державної підтримки аграрного виробництва шляхом бюджетної підтримки в умовах трансформаційних процесів в економіці, політичній та економічній нестабільності посилюється, що передбачає використання значно ширшого набору інструментів державного регулювання. Пріоритети бюджетної підтримки аграрного виробництва в зв'язку з євроінтеграційними процесами, що відбуваються в Україні змінюються – зі втручання держави в ринки продовольства, на розвиток ринкових структур і соціальної інфраструктури села, охорону навколишнього середовища з метою забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, гарантування продовольчої безпеки, збереження життєздатності сільських територій.

Система державної підтримки аграрного виробництва має складатися з таких важливих елементів – її напрямів, форм та методів. Напрями, за якими здійснюється державна підтримка аграрного виробництва, визначені в Законі України «Про державну підтримку сільськогосподарських підприємств». Зважаючи на велику кількість різноманітних форм державного регулювання доцільно виділити три основні форми – непрямі, прямі та опосередковані. Методи державної підтримки сільськогосподарських підприємств складаються з двох груп – адміністративних та економічних методів, проте основою такого поділу має бути чітке визначення та розмежування функцій і ролі державної влади та ринкового механізму у цій системі. В основі конкурентоспроможності аграрного виробництва є створення законодавчої бази орієнтованої на підтримку їх розвитку, розвиненої системи аграрних, фондових та товарних бірж, банків та страхових компаній, за допомогою яких створюються передумови ефективного виробництва та реалізації конкурентоздатної продукції.

Втілення описаного концептуального підходу до формування системи державної підтримки аграрного виробництва можливо за умови об'єднання зусиль державної влади та сільськогосподарських підприємств для реалізації спільної мети – підвищення конкурентоспроможності національної економіки, повне задоволення внутрішніх потреб населення у продуктах харчування, вихід вітчизняної сільськогосподарської продукції на світові ринки.

Список використаних джерел

1. Сахаров, О.В. Удосконалення системи державного регулювання та підтримки аграрного виробництва в Україні [Текст] : дис. канд. наук з держ. Управління : 25.00.02 / Олексій Володимирович Сахаров. – Київ : Академія муніципального управління. — 2011. — 194 с.

2. Кузняк, Б.Я. Світовий досвід підтримки сільського господарства і українські реалії [Текст] / Б.Я. Кузняк // Економіка і регіон № 1 (24). — ПолтНТУ : 2010. — С. 135—140.
3. Про державну підтримку сільського господарства України [Текст] : [закон України : офіц. текст : за станом на 11.08.2013 року] / Верховна Рада України ; Закон 24.06.2004 № 1877-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2004. — N 49. — С. 527. — Доступно з мережі Інтернет : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення 02.11.14). — Назва з екрана.
4. Угода про сільське господарство [Текст] : офіц. текст : за станом на 15.04.1994 р. / СОТ; Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994. — Доступно з мережі Інтернет : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_005 (дата звернення 01.11.14). — Назва з екрана.
5. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року www.minagro.gov.ua
6. Державний комітет статистики України : Валовий внутрішній продукт і валовий дохід України за 2011 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/express/expr2012/expres_2012.html (дата звернення 01.11.14). — Назва з екрана.
7. Горлачук, В.В. Організаційно-економічний аспект управління сільськогосподарським землекористуванням [Текст] : монографія / В.В. Горлачук, І.М.Семенчук, М.В.Мозгова ; за ред. В.В. Горлачука. — Миколаїв : Іліон, 2012. — 180 с.
8. Про затвердження Положення про порядок здійснення через біржовий товарний ринок контрактів зустрічних поставок сільськогосподарської продукції і продовольства та матеріально-технічних ресурсів [Текст] : офіц. текст : за станом на 26.04.2000 р. / Мінагрополітики України, Мінекономіки, Мінфін України [...]; Наказ, Положення від 26.04.2000 № 52/63/90/221. — Відомості доступні з мережі Інтернет : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0363-00> (дата звернення 03.11.14). — Назва з екрана.

Статья посвящена исследованию системы государственной поддержки аграрного производства по формам бюджетного регулирования, ее законодательному обеспечению. Исследованы формы и методы государственной поддержки аграрного производства для повышения конкурентоспособности предприятия. Обоснованно концептуальный подход к формированию системы государственного регулирования аграрного производства, который может быть заложен в основу разработки мероприятий по государственной поддержке сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: государственная поддержка, государственное регулирование, аграрное производство, бюджетная поддержка, сельскохозяйственное предприятие.

УДК 338.5: 339.1:63

*O.V. Bodnar, Ph.D., Doctoral student, Senior staff scientist
NSC "Institute of Agrarian Economics"*

PRICING CONCEPTION AS A PRECONDITION FOR THE STABILITY OF DOMESTIC MARKETS CROP PRODUCTION

Abstract. *The article has conceptual approach to the problem of the domestic markets crop production stability through the price mechanism. There are defined the factors that determine the features of pricing in crop production. There are investigated changes in land use of domestic agricultural sector, resulting in polarization is a significant producer of crop production. The connection between the size of the economy, the intensification of the industry and its impact on the provision of market resources are defined. There are set differences between crop subsectors concerning of competitiveness and export activity. The article is proved that low level of state regulation of vegetable, potato, fruit and berry markets cause its instability and volatility of the price situation. The article has method phased study of costing, which should be the criterion for the minimum level of commodity prices of products in the competitive production. There is proved that a necessary condition for the implementation of the concept is to optimize crop production and development of infrastructure for groups of small producers and farms. The author defines packaging centers, storage, workshops, primary processing products, Outlet Mall vegetables and potatoes as most effective infrastructure units reducing non-production costs. The author argues that the implementation of this conception is possible under conditions control the quality of products being sold in the domestic market of similar products that goes for export. The concept is a scientific justification of practical actions towards at stability commodity circulation and*

prices in the domestic markets of crop production

Keywords: concept, crop production, production, price, demand, supply, market, infrastructure, trade, quality certification, purchasing power.

О.В. Боднар, к.е.н., докторант, старший науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ РИНКІВ РОСЛИНИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Пропонується концептуальний підхід до вирішення проблеми забезпечення стабільності вітчизняних ринків рослинницької продукції через ціновий механізм. Виявлено фактори, що визначають особливості формування механізму ціноутворення в галузі рослинництва. Висвітлено зміни, що відбулися в землекористуванні вітчизняного аграрного сектора, в результаті чого має місце значна поляризація виробників рослинницької продукції. Запропонована методика поетапного дослідження формування витрат, які в умовах конкурентоспроможного виробництва є орієнтиром для товаровиробників як мінімальний рівень ціни реалізації продукції. Доведено, що необхідною умовою реалізації концепції є розвиток інфраструктурних формувань для дрібних товаровиробників і фермерських господарств та дотримання належної якості і цінової доступності виробленої продукції.

Ключові слова: концепція, продукція рослинництва, виробництво, ціна, попит, пропозиція, ринок, інфраструктура, торгівля, якість, сертифікація, купівельна спроможність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Вирішення будь-якого наукового завдання, теоретичного чи практичного його аспекту, вимагає побудови концепції, тобто викладу власного бачення дослідника, сукупність ідей останньої в концентрованому виразі, що дозволяє досягнути поставленої мети. В науковій літературі поняття „концепція” розуміють як систему шляхів вирішення певної задачі, загальний задум ученого вирішення певного завдання [1, 2]. У вітчизняній законотворчій діяльності за участю наукових установ існує досвід розробки концепцій Державних цільових програм розвитку окремої галузі чи об'єкту інфраструктури в аграрному секторі [3, 4, 5], які стосуються розробки точкових механізмів підвищення ефективності функціонування обраного об'єкту. Для досягнення мети, яка визначається концепцією чи ряду концепцій, методично обґрунтованим є побудова стратегії дій у певному напрямку. В Україні розроблена Стратегія розвитку аграрного сектору економіки, яка визначає стратегічні цілі аграрного сектору, цільові орієнтири та пріоритетні напрями їх досягнення. Вона відображає комплексний підхід, який враховує інтереси суспільства у забезпеченні якісним і доступним продовольством, ефективність аграрного виробництва та безперечно є найбільш вдалим концентрованим викладом основних засад розвитку аграрного сектору.

Оскільки сьогодні особливо гостро постає питання ціноутворення на аграрну продукцію та ціна є тією категорією, що наскрізно об'єднує весь функціональний ланцюг „виробництво сільськогосподарської продукції – переробка – інфраструктура – ринок – споживач” вважаємо, що при побудові концепції та стратегічних напрямів розвитку будь-якої галузі, аграрної зокрема, варто брати за основу концептуальні основи механізму ціноутворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ціноутворення та формування витрат на аграрну продукцію, паритетності економічних відносин сільського господарства та суміжних галузей АПК досліджувалися у працях вітчизняних та зарубіжних науковців Боева В.Р., Борхунова М.А. [6], Грищенко О.Ю. [7], Лупенка Ю.О. [7], Макаренка П.М. [8], Месель-Веселяка В.Я. [7], Лукінова І.І. [9], Пасхавера Б.Й. [10], Саблука П.Т. [11], Сагайдака Е.А., Серкова А. Ф. [12], Ушачова І.Г. [13], Шпичака О.М. [14] та інших. Вагому участь у розробці Стратегії розвитку аграрного сектору економіки брали участь такі економісти-аграрники як Саблук В.П., Сеперович Н.В., Воскобійник Ю.П., Ковальова О.В.